

การพัฒนาสถานอนามัยของจังหวัดพะเยา
ช่วงโครงการทศวรรษแห่งการพัฒนาสถานอนามัย (ทสอ.) พ.ศ.2535-2544
The Development of Health Centers in Phayao Province
During the Decade of Health Center Development Project B.E. 2535-2544

วิทยานิพนธ์
โดย
นายพิทยาบุต อู่คี

เสนอต่อคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
พ.ศ. 2539

วิทยานิพนธ์ : การพัฒนาสถานีอนามัยของจังหวัดพะเยา ช่วงโครงการทศวรรษแห่งการ
พัฒนาสถานีอนามัย(ทสอ.) พ.ศ.2535-2544
: The Development of Health Centers in Phayao Province
During the Decade of Health Center Development Project
B.E. 2535-2544
โดย : นายพิทยายุทธ อยู่ดี
: Mr. Pittayayut Yoodee
นักศึกษาคณะพัฒนาสังคม : ภาคปกติ รุ่นที่ 18 รหัส 520372026

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรรับ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม) ได้

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ลงนาม.....ประธาน
(อาจารย์วิชัย รุบชาติ)
วันที่ 8 สิงหาคม 2539

ลงนาม.....ประธาน
(อาจารย์วิชัย รุบชาติ)
วันที่ 22 ตุลาคม 2539

ลงนาม.....ที่ปรึกษา
(ผศ.กรวีร์ ศรีกิจการ)
วันที่ 8 สิงหาคม 2539

ลงนาม.....กรรมการ
(ผศ.กรวีร์ ศรีกิจการ)
วันที่ 22 ตุลาคม 2539

ลงนาม.....ที่ปรึกษา
(ศ.ดร.จักรกฤษณ์ นวนิติผดุงการ)
วันที่ 8 สิงหาคม 2539

ลงนาม.....กรรมการ
(ศ.ดร.จักรกฤษณ์ นวนิติผดุงการ)
วันที่ 22 ตุลาคม 2539

คณะพัฒนาสังคมเห็นสมควรอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาสังคม)

รองศาสตราจารย์.....คณบดี
(สากล จรรย์วิทยานนท์)
วันที่ ๕ พ.ย. 2539

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์	:	การพัฒนาสถานื่อนามัยของจังหวัดพะเยาช่วงโครงการทศวรรษแห่งการพัฒนาสถานื่อนามัย (ทสอ.) พ.ศ. 2535-2544
โดย	:	นายพิทยายุทธ อยู่ดี
ชื่อปริญญา	:	พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)
วิชาเอก	:	การวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม
ปีการศึกษา	:	2539

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพปัจจุบันของการพัฒนาสถานื่อนามัยของจังหวัดพะเยา 2)ศึกษาศักยภาพของสถานื่อนามัยในจังหวัดพะเยาในด้านทรัพยากรการบริหารและการจัดการ และ 3)ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาสถานื่อนามัยของจังหวัดพะเยาในช่วงโครงการทศวรรษแห่งการพัฒนาสถานื่อนามัย (ทสอ.) พ.ศ. 2535-2544 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสถานื่อนามัย 3 กลุ่ม ได้แก่ สถานื่อนามัยกลุ่มดีเด่น จำนวน 19 แห่ง เจ้าหน้าที่จำนวน 62 คน สถานื่อนามัยกลุ่มดี จำนวน 47 แห่ง เจ้าหน้าที่ 159 คน และสถานื่อนามัยกลุ่มต้องเร่งพัฒนา จำนวน 18 แห่ง เจ้าหน้าที่ 56 คน รวมสถานื่อนามัยทั้งหมด 84 แห่ง เจ้าหน้าที่ 277 คน ระดับการพัฒนาสถานื่อนามัยพิจารณาจากความพร้อมในงาน 1)งานบริหารและงานข้อมูลทั่วไป 2)งานบริการ และ 3)งานวิชาการและงานโครงการพิเศษ ปัจจัยสาเหตุที่ศึกษา ได้แก่ 1)ภูมิหลังของเจ้าหน้าที่ 2)ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน 3)การจัดการในองค์การ 4)ความพร้อมของวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ 5)เทคโนโลยี และ 6)สภาพแวดล้อมด้านประชาชนและชุมชน ค่าในการศึกษาเชิงสำรวจ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การศึกษาปัจจัยใช้ค่าแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ การทดสอบสมมติฐานใช้ค่า Chi-square

ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่สถานื่อนามัยทั้งสามกลุ่มส่วนใหญ่ 1)เป็นเพศหญิง 2)มีอายุอยู่ระหว่าง 26-30 ปี 3)มีประสบการณ์การทำงานอยู่ระหว่าง 1-5 ปี 4)มีการศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี 5)ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชนระดับ 2-4 6)สถานะทางการเงินของครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ไม่เหลือเก็บ 7)ที่พิกอาศัยพบว่าเจ้าหน้าที่สถานื่อนามัยกลุ่มดีเด่น ส่วนใหญ่พักในบ้านพักสถานื่อนามัย ส่วนเจ้าหน้าที่สถานื่อนามัยกลุ่มดี และกลุ่มต้องเร่งพัฒนาพักในตำบลอื่น

ระดับการพัฒนาสถานเอนามัยเมื่อพิจารณาจาก 1)งานบริหารและงานข้อมูลทั่วไปโดยภาพรวมสถานเอนามัยทั้งสามกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาสถานเอนามัยแต่ละกลุ่มการพัฒนา พบว่า สถานเอนามัยกลุ่มดีเด่นอยู่ในระดับสูง สถานเอนามัยกลุ่มดีอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสถานเอนามัยกลุ่มต้องเร่งพัฒนาอยู่ในระดับต่ำ 2)งานบริการ โดยภาพรวมสถานเอนามัยทั้งสามกลุ่มอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาสถานเอนามัยแต่ละกลุ่มการพัฒนา พบว่า สถานเอนามัยกลุ่มดีเด่นและสถานเอนามัยกลุ่มดีอยู่ในระดับสูง ส่วนสถานเอนามัยกลุ่มต้องเร่งพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และ 3)งานวิชาการและงานโครงการพิเศษ โดยภาพรวมของสถานเอนามัยทั้งสามกลุ่มอยู่ในระดับต่ำเมื่อพิจารณาสถานเอนามัยแต่ละกลุ่มการพัฒนา พบว่า สถานเอนามัยทั้งสามกลุ่มอยู่ในระดับต่ำ

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสถานเอนามัยของสถานเอนามัยทั้งสามกลุ่มอยู่ในระดับกลาง ความเป็นทางการในการปฏิบัติงานของสถานเอนามัยทั้งสามกลุ่มอยู่ในระดับสูง ส่วนการกระจายอำนาจในการปฏิบัติงานสถานเอนามัยกลุ่มดีเด่นและกลุ่มดีอยู่ในระดับสูง ในขณะที่สถานเอนามัยกลุ่มต้องเร่งพัฒนา มีการกระจายอำนาจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับต่ำ

สถานเอนามัยกลุ่มดีเด่น กลุ่มดี และกลุ่มต้องเร่งพัฒนา มีอัตราการถึงของเจ้าหน้าที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับปริมาณงาน ด้านวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอกับการบริการประชาชนโดยเฉพาะสถานเอนามัยกลุ่มต้องเร่งพัฒนา มีความขาดแคลนมากที่สุด

สถานเอนามัยทั้งสามกลุ่มได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ โดยได้รับการช่วยเหลือจากโรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และสถานเอนามัยอื่น หลังจากได้รับความช่วยเหลือนำมาใช้ประโยชน์ได้มากพอสมควร ส่วนการช่วยเหลือด้านแรงงานปฏิบัติงานได้รับความช่วยเหลือจากสถานเอนามัยอื่น และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ หลังจากได้รับความช่วยเหลือแล้วสามารถปฏิบัติงานได้ด้วยตนเองบ้างสิ่ง ส่วนการได้รับความช่วยเหลือด้านวัสดุ อุปกรณ์ ยา และเวชภัณฑ์ ส่วนใหญ่ได้ได้รับจากสถานเอนามัยอื่น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และโรงพยาบาล หลังได้รับการช่วยเหลือสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มาก

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการพัฒนาสถานเอนามัยของจังหวัดพะเยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ได้แก่ 1)ปัจจัยด้านที่พึงอาศัยของเจ้าหน้าที่ 2)ปัจจัยด้านการกระจายอำนาจในการปฏิบัติงาน 3)ปัจจัยด้านวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผล

(3)

การพัฒนาสถานีอนามัยของจังหวัดพะเยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านระดับการศึกษา 2) ปัจจัยด้านประสบการณ์ทำงาน 3) ปัจจัยด้านสถานะทางการเงินของครอบครัว 4) ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน 5) ปัจจัยด้านความเป็นทางการในการปฏิบัติงาน 6) ปัจจัยด้านการได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ แรงงาน และวัสดุ อุปกรณ์ ยา และเวชภัณฑ์ 7) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 8) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของประชาชนและชุมชน

การศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) การกระจายอำนาจการบริหารงานบุคคลและการเงินให้กับสถานีอนามัยให้มากขึ้น 2) สนับสนุนให้เจ้าหน้าที่พักในบ้านพักสถานีอนามัย 3) จัดสรรงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ ให้กับสถานีอนามัยให้มากขึ้นและเป็นธรรม 4) จัดให้มีการประกวดสถานีอนามัยและเจ้าหน้าที่ดีเด่นเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน 5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และ 6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้นำชุมชนมากขึ้น

ABSTRACT

THESIS PAPER : The Development of Health Centers in Phayao Province
During the Decade of Health Center Development
Project B.E. 2535-2544

BY : Mr. Pittayayut Yoodee

DEGREE : Master of Arts (Social Development)

MOJOR : Social Analysis and Planning

ACADEMIC YEAR : 1996

The study had three major purposes: 1) to investigate the current development of the health centers in Phayao Province, 2) to find out the potential of administrative and managerial resources there, and 3) to identify the factors related to the development of the health centers in the project entitled "the Decade of Health Center Development B.E 2535-2544". The total of 277 samples were randomly selected from the health officers working in three groups of health centers: "excellent" (62 officers from 19 centers), "good" (159 officers from 47 centers), "poor" or "needing development" (56 officers from 18 centers). Level of development of the health centers can be considered from the readiness in 1) general administration and information works, 2) service work, and 3) academic work and special project. The variables studied were, namely, personal background; job satisfaction; management in organizational ; availability of material, equipment and budget; technology; and public and community environment.

It was found that most of the health officers in the three groups were females, aged 26-30, with 1-5 years' work experience and with education below a bachelor's degree. Their personnel

classification ranks were C2- C4. Most could only make ends meet and had no saving. Those in the "excellent" group lived in the government-provided lodgings in the health center area, while these in the "good" group and these in the "poor" group lived in other tambons.

Level of development of health centers when considered from 1) general administration and information works, in general, the three groups of health centers are in the middle level. From the consideration of each group of health centers, it is found that the "excellent" group is in the high level, while the "good" group is in the middle level and the group of "poor" is in the low level. 2) When considered from service work of all the three groups of health centers, in general, they are in a high level. From consideration of each group's development, it is found that the "excellent" group of health centers and the "good" group are in the high level while the group of "poor" is in the middle level. 3) When considered from service work and special projects, the three groups of health centers are, in general, in the low level. From the consideration of each group, it is found that the development of the three groups are in low level.

It was also found that the job satisfaction and the public participation in the development of the health centers in the three groups were moderate. The formality of work performance in all the three groups were found to be at a high level. Decentralization was found to be at a high level in the "excellent" and the "good" groups, while this was low in the other.

In addition, manpower in all the three groups of the health centers was found to be inadequate. Next, material, equipment and budget were not sufficient to serve the public. Especially, the "poor"

group was faced with the most serious problem.

Moreover, all the three groups could seek some technical assistance from hospitals, district public health offices and the other health centers. This was helpful to some extent. Besides, they could ask other centers and district public health offices to send some health officers to help them in their centers in times of need. They found very useful the assistance in terms of material, medical equipment and medicines from other centers, district health offices and hospitals.

When the hypotheses were tested, the following, were found:

1. The factors significantly related to the development outcome of the health centers in Phayao Province at the 0.05 level were the accommodation of the health officers, decentralization, adequacy of material, equipment and budget.

2. The factors found to have no significant relationship with the development outcome of the health centers at a significant level were education; work experience; financial status of the household; job satisfaction, formality of work performance; technical assistance; manpower; material, medical equipment and medicines; public participation in the health center's activities; and public and community environment.

It was recommended that there should be decentralization in personnel administration of the health centers and that adequate budget should be allocated to each health center. Accommodation should be provided for the health officers. Supplying of material and equipment should be provided to the health center in a fair manner. A contest of "the best health center and the best health officer of the year"

(7)

should be held to motivate the health officers to work more efficiently and to have job satisfaction. In addition, the health officers should be given an opportunity to further their studies. Lastly, the public and community leaders should be encouraged to participate in the health centers' activities.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาสถานเอนามัยของจังหวัดพะเยา ช่วงโครงการทศวรรษ
แห่งการพัฒนาสถานเอนามัย(ทสอ.)พ.ศ.2535-2544 สำเร็จได้ด้วยความสำเร็จอย่างยิ่งจาก
อาจารย์วิชัย รุบชาติ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศ.ดร.จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ
และ ผศ.กรวีร์ ศรีกิจการ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งทุกท่านได้ให้ความอนุเคราะห์
แนะนำ ช่วยเหลือ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เป็นอย่างดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยซาบซึ้งและ
ประทับใจในความกรุณาและเสียสละของท่าน ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา
ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์คณะพัฒนาสังคมทุกท่านที่ได้ให้โอกาสการศึกษากับ
ผู้วิจัย และที่ลืมไม่ได้ก็คือ เพื่อนนักศึกษาคณะพัฒนาสังคม ภาคปกติ รุ่นที่ 18 ทุกคน โดยเฉพาะ
พี่เชียว(คุณดารณีย์ ศรีสวัสดิ์กุล) พี่ป๋วย(คุณวาสนี พงศ์ชินฤทธิ์) พี่บ๊อท(คุณปัทมาพร เลิศวัฒนาเสรี)
พี่โต้ว(คุณรัตภูมิ ศรีวิชัยมูล) และคุณไพบูลย์ บุญแสนแผน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำทั้ง
กำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา ในการดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
ตั้งแต่ต้นจนเสร็จสมบูรณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านสาธารณสุขอำเภอ เจ้าหน้าที่สำนักงาน
สาธารณสุขอำเภอ และเจ้าหน้าที่สถานเอนามัยในจังหวัดพะเยาทุกท่านที่ให้ความกรุณาและให้ความ
ร่วมมือเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยประทับใจในความมีน้ำใจของทุกท่าน และ
ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถานเอนามัยกิ่งอำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ที่ได้ให้ความกรุณาในการ
ทดสอบแบบสอบถาม และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะ เป็นรูปเล่มไม่ได้ถ้าขาดคุณพี่สุรชัย ศรีสวัสดิ์กุล (ผู้จัด
การบริษัทยูไนเต็ด ดิสทริบิวชั่น จำกัด) ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดทำรูปเล่ม ฉะนั้นผู้วิจัย
จึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวนาม และมีได้กล่าวนามในที่นี้ที่มีส่วนร่วมในการจัดทำวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จด้วยดีมา ณ โอกาสนี้

สุดท้ายผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในครั้งนี้ ซึ่งเป็นผู้ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนผู้วิจัย
มาโดยตลอดนั้น คือ ครอบครัว "อยู่ดี" ผู้วิจัยคงต้องหากว่ากล่าวที่มากกว่าคำว่า ขอขอบคุณ จึงจะ
เหมาะสม

พิทยายุทธ อยู่ดี

ตุลาคม 2539

คำนำ

สถานีอนามัยเป็นหน่วยงานหนึ่งของกระทรวงสาธารณสุข ที่อยู่ในระดับตำบลและหมู่บ้านซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างชุมชนกับการบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยมีภาระกิจในการดำเนินการจัดบริการสาธารณสุขแบบผสมผสานให้แก่ประชาชนในชนบทจากความไม่พร้อม และปัญหาการดำเนินงานสถานีอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนาสถานีอนามัยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยได้จัดทำโครงการทศวรรษแห่งการพัฒนาสถานีอนามัย (ทสอ.) พ.ศ. 2535-2544 ขึ้น โดยส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบาย และกลวิธีปฏิบัติ ส่วนทางจังหวัดนำนโยบายไปปรับใช้ตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และปัญหาของแต่ละจังหวัด จากความใกล้ชิดและเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างการบริการสาธารณสุขของรัฐกับประชาชน จึงมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางสาธารณสุขสู่ประชาชน ซึ่งจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของประชาชนเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำให้การพัฒนาสังคมและประเทศชาติเป็นไปในทิศทางเดียวกันและต่อเนื่อง

การศึกษาวิจัยเป็นกลวิธีหนึ่งในการพัฒนางานของสถานีอนามัยจากข้อเท็จจริงดังกล่าว มาจึงเป็นสาเหตุสำคัญให้ผู้วิจัยมีความสนใจ และต้องการที่จะศึกษาถึงการพัฒนาสถานีอนามัยของจังหวัดพะเยา ช่วงโครงการทศวรรษแห่งการพัฒนาสถานีอนามัย (ทสอ.) พ.ศ. 2535-2544 เพื่อนำผลการศึกษาไปปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงาน การพัฒนางานสาธารณสุขของจังหวัดพะเยา ซึ่ง จะเกิดผลต่อสุขภาพดีถ้วนหน้าของประชาชนในชาติต่อไป

พิทยาอุท อยู่น้อย

ตุลาคม 2539